

OD REDAKCJI

Tom ten poświęcamy pamięci Elżbiety Tarkowskiej. Dokonaliśmy wyboru kilkunastu tekstów z całego Jej bogatego dorobku naukowego z zamiarem wskazania dominujących wątków i problemów, które podejmowała stale, z równym zainteresowaniem i zaangażowaniem, w swojej praktyce badawczej i twórczości naukowej. Jednakże głównym powodem, dla którego publikujemy właśnie te teksty, jest przekonanie, że ich lektura przyczyni się do uchwycenia i utrwalenia sposobu rozumienia socjologii przez Elżbietę Tarkowską — socjologii, w której rozległa wiedza teoretyczna i metodologiczna ściśle łączy się z postawą uczonego wobec świata, żywym zainteresowaniem rzeczywistością i określonego typu wrażliwością społeczną.

Zgromadzone teksty pozwalają zatem przedstawić coś więcej niż tylko zakres Jej zainteresowań naukowych. Zdają sprawę z zasobu posiadanej przez Nią wiedzy, a zarazem pozwalają zrekonstruować Jej naukowe, światopoglądowe i etyczne orientacje. Przypominamy teksty różnorodne stylistycznie, pisane lub wygłoszone, stanowiące autonomiczne wypowiedzi lub głosy w dyskusjach. Dotyczą one trzech obszarów badawczych — dynamiki kultury, społecznego wymiaru czasu oraz problematyki ubóstwa. Pochodzą z różnych okresów Jej działalności naukowej i pozwalają wyraźnie dostrzec, jak bardzo zainteresowana była przemianami społecznymi, rytmem i logiką tych przemian, ich przewidywalnością czy trudnymi do zdiagnozowania ich skutkami; trwałością i przemijaniem faktów kulturowych, społeczną funkcją czasu i pamięci oraz obiektywnymi i subiektywnymi wymiarami biedy obecnej w przestrzeni społecznej.

Z publikowanych tu artykułów i wypowiedzi można wnioskować, jaka socjologia była Jej bliska. Charakteryzować należy tę socjologię nie tylko poprzez tematykę podejmowanych badań i analiz, ale przede wszystkim poprzez pewien

typ postawy intelektualnej i emocjonalnej, która nadawała pracy naukowej Elżbiety Tarkowskiej szczególny rys. Nawiązując do najlepszych wzorów, czerpiąc z dokonań swych mistrzów, pojmowała socjologię jako dyscyplinę, która wyjaśnia i pomaga zrozumieć dziejące się aktualnie zjawiska kulturowe i społeczne. Zawsze stawiała wyżej badania jakościowe nad ilościowymi, zawsze też bliskie Jej były perspektywy badawcze antropologii kulturowej, historii mówionej, pedagogiki społecznej czy psychologii społecznej. Taka otwartość na teorie i metodologie innych dyscyplin, nieczęsta u socjologów Jej pokolenia, połączona z głęboką wiedzą socjologiczną i ze znajomością tradycji myśli społecznej, wyznaczała pewien określony rodzaj refleksji nieodmiennie pojawiającej się w Jej działalności naukowej. W zebranych w tym tomie tekstach łatwo wskazać charakterystyczne cechy owej refleksji.

Tematyka, sposoby wyjaśniania i interpretacje w nich podejmowane pokazują także, jak ściśle dorobek naukowy Elżbiety Tarkowskiej wiąże się z Jej postawą intelektualną, przynależnością do określonej formacji, wiernością etosowi uczonego i wreszcie — w jakiejś mierze — z cechami osobowościowymi. W socjologii czy antropologii (a pewnie i w innych dziedzinach nauk społecznych) związek między poznaniem naukowym a sposobem postrzegania świata jest związkiem szczególnego rodzaju. Oba te wymiary przenikają się i uzupełniają, przynosząc naukowemu działaniu wartość dodatkową, poszerzającą wiedzę o przedmiocie tych dziedzin. Socjologia w rozumieniu Elżbiety Tarkowskiej powinna mieć tę wartość dodaną; powinna być nauką „otwartą”. Określenia „socjologia otwarta” użyła sama, zdradzając w rozmowie ze swymi uczennicami zamiar napisania książki wspomnieniowej¹. W naszym przekonaniu zebrane w tym tomie materiały prezentujące badania Elżbiety Tarkowskiej z różnych lat poświadczają, że socjologia, którą uprawiała przez całe swoje życie naukowe, to socjologia otwarta.

¹ „[...] mam mnóstwo niezakończonych rzeczy. Mam takie poczucie, że powinienam zamknąć zarówno problematykę czasu, jak i ubóstwa. Chciałabym jeszcze napisać książkę wspomnieniową «Mistrzowie socjologii otwartej». Nie wiem, czy mi się to uda i jaki to będzie miało kształt... Na razie mam tylko tego zarys i początek”. *Socjologia to coś więcej niż zawód... Rozmowa z profesorem Elżbietą Tarkowską*, w: *Socjologia czasu, kultury i ubóstwa. Księga jubileuszowa dla profesor Elżbiety Tarkowskiej*, Katarzyna Górniak, Tatiana Kanasz, Barbara Pasamonik, Joanna Zalewska (red.), Wydawnictwo APS, Warszawa 2015, s. 38.